

Az utóbbi időben egy-két olyan írást olvashattam, mely részben vagy egészben az állami zeneiskolai hárfatanításra vonatkozott. Ezekben előfordultak tévedések, pontatlanságok, s az egyébként hasznos mozaikokból nem rajzolódott ki folyamat, a kezdet és az első szakasz pedig teljesen lemaradt.

Talán nem érdektelen egy olyan tanár tapasztalatával is visszaemlékezni, aki alsó-, közép- és felső fokon egyaránt tanított, s aki megélte az állami zeneiskolák "hőskorát" tanítványként és tanárként egyaránt.

Mercz Nóra

ZENEISKOLAI HÁRFAOKTATÁS 1945 UTÁN

A LISZT FERENC ZENEMŰVÉSZETI FŐISKOLA TANÁRKÉPZŐ INTÉZETÉBEN LÉTREJÖTT HÁRFA TANSZAK MŰKÖDÉSE ÉS EREDMÉNYEI

Az 1952-ben létrejött Fővárosi Zeneiskola Szervezet-ből a hárfa sem maradt ki. Egy helyen, az Andrássy úton, a Varga Katalin Gimnázium épülete adott helyet a meginduló hárfa tanszaknak. Tanára a kellemes egyéniségű Molnár Anna volt, aki akkoriban a Magyar Állami Hangversenyzenekarban is játszott. /Rábeszélésének köszönhető, vagy rovasára írható, hogy végül én is zenei pályára léptem/.

Molnár Anna növendékei közül Terlanday Alice és Sárközi Angéla tanult tovább a „Konzi” -ban és a Zeneakadémián, Montagh Mária pedig később az oszlói opera hárfása lett. De hozzá járt Tiri Ferenc is, aki félbehagyva főiskolai tanulmányait, a továbbiakban hárfajavítással foglalkozott a hárfások nagy hasznára és örömére.

Néhány év után a IX. kerületi Mester utca 19. sz. épületben működő zeneiskolai körzeti központ vette át a tanszakot, és a Lónyay utcai általános iskolában folytatódott a tanítás. Mivel a közelben laktam és a különleges hangszer erősen megragadta a fantáziámat, én is jelentkeztem a növendékek sorába. Csupán hobbyból, mert akkoriban meg sem fordult a fejemben a zenei pálya lehetősége, még álmaimban sem gondoltam, hogy valamikor én is fogok tanítani a tanszakon. Molnár Anna ugyanis brácsás férjével, Szeredi Gusztávval és Vermes Mária hegedűművésszel a Magyar Hárfástrió tagjaként olyan sok meghívást kapott külföldre, többnyire Hollandiába, hogy inkább a koncertezést választotta.

Magyar Hárfás Trió

Ezután a tanárokat illetően változatos évek következtek. Molnár Anna helyét Seregély Irma, /átmenetileg Lőrincz Pál, a Magyar Rádió zenekarának hárfása is tartott élményszerű órákat,/ aztán Lelkes Anna vette át a közben néhány utcával arrébb, a Bakács térre költözött hárfa szakot. Amikor pedig ő a Magyar Állami Operaháztól a bécsi Operához szerződött, kérésére a tanítást már én folytattam. Az akkori növendékek közül Kiss Tünde, majd egy évvel később Lakatos Ida tanult tovább a „Konziban”.

1971-ben viszont kétéves ösztöndíjjal továbbképzésre kaptam lehetőséget a Szovjetunióba, és ezzel – kitartó utódot nem találva – megszűnt Budapesten az alsófokú zeneiskolai hárfaoktatás. Csupán a hetvenes évek végén az óbudai Mókus utcában tanított Gábos Ilona néhány évig, ahonnan Vigh Andrea, majd Horváth Márta került tovább a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolába.

Ebben az időben nem is volt olyan könnyű tanárt találni. Állandó állást csak a kevés nagy zenekar tudott biztosítani. Ugyanakkor a zenekari játék jóval vonzóbbnak bizonyult, nagyobb presztízst, és a „haknikkal” együtt sokkal jobb kereseti lehetőséget jelentett.

Kevés hárfásra volt szükség, ezért a Zeneművészeti Főiskolán is kevesen nyerhettek diplomát. Az én akadémiai éveim alatt például mindössze hárman diplomáztunk az öt évfolyamon belül. Ketten voltunk egy évfolyamon és a sikeres felvételi vizsga után írásban vállaltuk, hogy diplomával a kezünkben nem fogunk

állásra igényt támasztani. A diplomahangversenyem után, és persze próbajáték alapján, mégis lehetőséget kaptam egyéves ösztöndíjra a Magyar Állami Hangversenyzenekarhoz, ahol gyakran volt szükség második hárfára. Még örömmel nyilatkoztam is róla egy televíziós műsorban. Aztán az első zenekari próba reggelén jött egy telefon, visszavonják az ösztöndíjat azzal az indokkal, hogy azt nem adják hárfásnak, mivel státuszt később nem tudnak biztosítani.

A nagyon kevés álláslehetőség mellett óriási problémát okozott a megfelelő számú és minőségű hangszerek hiánya, külföldről való beszerzése. Ahol a háború után még épen megmaradt hárfa – pl. az Akadémián egy csodálatos hangú, ideális nagyságú amerikai és egy széphanagú Erard hangszer –, ott a javítással akadt sok probléma. Fokozatos változást, javulást a hetvenes évek hoztak szinte minden tekintetben.

A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Zeneiskolai Tanárképző Budapesti Tagozatán 1975-től indult hárfa tanszak, melynek megszervezésére, tanári munkájára, megtisztelő feladatként engem kértek fel. A megfelelő célok eléréséhez először a szisztematikus zeneiskolai oktatást kellett újra elindítani, egyben gondoskodni kellett a hospitálás és a gyakorlati tanítás megoldásáról. Két zeneiskolában akartam ezt megvalósítani.

A legkézenfekvőbb a XIV. kerületi István gimnáziumban működő, mindenki által ismert és elismert Záborszky József vezette Fővárosi XIV. kerületi Állami Zeneiskola volt, ahol teljesen nyitott kapukra találtam. Az igazgató már régebben tervbe vette a hárfa szak működtetését, és a már nevéssé váló zenekara részére vásárolt is egy orosz hárfát, mely mindkét célnak, zenekarnak és oktatásnak egyaránt megfelelt. Állandó hárfatanárt azonban sokáig nem talált, /egy ideig én is tanítottam ott/. Így aztán már várták, tárt karokkal fogadták a Tanárképzőn hárfából a második évfolyamon diplomázó Nagy Katalint, aki korábban cimbalom szakon is végzett. Hárfás és cimbalmos növendékeket egyaránt tanított és emellett a Szent István Gimnázium Szimfonikus Zenekarában is számíthattak rá és növendékeire. Értékes munkája során sok későbbi hárfaművészt oktatott. Ugyanakkor sokoldalúságát mutatja, hogy a tanítás mellett 23 éven át betanította és vezényelte a zeneiskola fuvolazenekarát, melynek újszerű, különleges hangzását a fuvolákhoz csatlakozó két hárfa és két cimbalom biztosította.

Mercz Nóra

A másik lehetőséghez megkerestem a Zeneakadémia akkor gyakorló iskolájaként működő VII. kerület, Kertész utca központú Fővárosi VII. kerületi Állami Zeneiskola kiváló igazgatóját, Szekeres Ferencet, aki örömmel fogadta a hárfa tanításának ötletét, és messzemenően támogatta a tanszakot igazgatóságának egész ideje alatt.

A hárfa tanszak három növendékkal indult a Tanárképzőn, akik közül Kiss Tünde volt az, aki nagyon szeretett volna tanítani, s ennek tanújelét is adta a hárfa iránt érdeklődő gyerekek szervezésének megkezdésével még a gyakorlati tanítás idején. Így ő kapta meg ezt a lehetőséget.

A kezdéshez a IX. ker. Mester utca központú Fővárosi IX. kerületi Állami Zeneiskolától (mai nevén: Ádám Jenő Zeneiskola) kértem el a régi, használaton kívüli rossz állapotú hárfát, majd később korábbi tanárnőm, Lubik Hédy hozzájárulásával sikerült a Főiskolától kölcsönözni a zeneiskolának egy már sokkal jobb minőségű Erard hangszer. Ehhez adta még Tünde saját kisméretű „népi hárfáját”.

Kiss Tünde kiváló szervezői képességekkel rendelkezett, melyeket egyre dinamikusabban – 2003-tól 2020-ig – az erzsébetvárosi, mai nevén „Molnár Antal

Zeneiskola igazgatójaként is kamatoztatott. A tanszak a Hernád utcából átköltözött az Erzsébet körútra, ahol minőségi hangszereket vásárolva már két teremben lehetett hárfázni. Amellett, hogy saját növendékeinek rendszeres fellépést biztosított, megszervezte a zeneiskolák „B” tagozatos hárfás tanulóinak közös vizsgáit. Kezdeményezte a megnövekedett számú hárfatanárok tagozatának megalakítását a ZETA-ban. 2003-tól szervezte a háromévenkénti Országos Zeneiskolai Hárfaversenyt, melyhez a legközelebbi alkalommal a szakközépiskolások is csatlakozhattak. 1993 óta a XI. ker. Neszményi utcai Weiner Leó Zeneművészeti Szakközépiskolában és Zeneiskolában is tanít hárfát. Sok tanítványa közül többen választották sikerrel a zenei pályát.

Az 1975 óta eltelt évtizedek alatt a két „alap” – zeneiskola két tanára már egy egész, sőt két generációt tanított és készített fel további tanulmányokra, mely generációk tagjai ma a hárfás élet gerincét alkotják, annak fontos és meghatározó személyiségei, mint hárfaművészek és hárfatanárok.

A Kiss Tünde és Nagy Katalin által vezetett két hárfa tanszak biztosította egyben a hospitálás és a gyakorlati tanítás lehetőségét is a Tanárképző Intézet további hárfa szakos hallgatói számára. /Ezt egészítette ki a dunaújvárosi zeneiskolával kialakult, több évig tartó kölcsönösen gyümölcsöző kapcsolat, mely a vállalkozó kedvű növendékeim számára lehetővé tette a hárfa rendszeres oktatását./

A Kiss Tündével egyidőben diplomázó Kovalcsik Katalin a Zenetudományi Intézetnél helyezkedett el. Tóth Zsuzsa pedig egy évvel későbbre halasztotta diploma vizsgáját szerencsétlen kéztörése miatt. Előzőleg már végzett ének szakon is. Lett volna lehetősége a két szakot egyesítve Budapesten maradni, azonban annyira vonzotta a zenekari játék, hogy némi habozás után inkább a debreceni Operához szerződött.

A Tanárképzőn a továbbiakban diplomázó növendékek közül néhányan inkább a zenekari játékot, vagy a Zeneakadémia felső évfolyamán való további tanulást választották. Legtöbben persze tanárok lettek, akik eredményes munkájukat budapesti vagy vidéki zeneiskolában, esetleg szakközépiskolában végzik. /Hárfásként sajnálom, hogy a tehetséges Gyimes Nikoletta elhagyta ezt a pályát és inkább a többgyermekes családjának boldogságát választotta./

A korábbi szokás szerint néhány évi zongoratanulás után, 13 - 14 éves korban kezdtek el hárfán játszani. A zeneiskolai növendékek egy része érdeklődésből tanult éveig, mások egy - két évi tanulás után felvételi vizsgát tettek a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolába. Vidéken Debrecenben, Szegeden, időnként Győrben volt szükség szerinti, esetleg közvetlen kezdési lehetőség a „Konziban”. Oroszországi tanulmányaim idején Moszkvában és Szentpéterváron viszont azt láttam, hogy ebben a korosztályban már remekül hárfáznak a gyerekek, ami a kiváló és részletesen kidolgozott technikán, a szigorú követelményeken és a nagy anyagválasztáson kívül annak volt köszönhető, hogy a zongoristákhoz hasonlóan már 6 - 8 évesen elkezdhették a játékot. Mondanom se kell, hogy erre inspiráltam a tanítványaimat is.

Amikor a minisztérium által megadott keretterv és egységes irányelvek szerint elkészítettem a hárfa első Országos Zeneiskolai Tantervét, /1981/, figyelembe kellett venni a hárfaoktatásban mutatkozó sokféleséget, az akkori jelen és a jövő céljai szerinti tanítás, vagyis az egészen korán vagy csak serdülőkorban hárfázni kezdők és a változatos előképzettséggel rendelkezők közötti különbségeket, valamint a vidéki oktatás lehetőségeit, ahol csupán egy - két növendék vagy éppen csak egy tanár estében az oktatás különböző szintjei egybeolvadhattak /nak. Nagy öröm számomra, hogy ma már teljesen természetes nálunk is – Budapesten mindenképpen – a hárfatanulás korai megkezdésének lehetősége, az ügyes és bájos apróságok látványa a hárfa mellett.

Kiss Tünde

Nagy Katalin

Az 1952-ben kialakított oktatási rendszer az alsó-, középső- és felsőfok hármas tagozódásával az 1989-es politikai, gazdasági és társadalmi változások során fellazult. Néhány zeneiskola /Budapesten a két alapiskola két tanára Kiss Tünde és Nagy Katalin/ megkapta a hivatalos lehetőséget arra, hogy az alsófokú hárfaoktatást bővítse a középfokkal. Együtt járt a változásokkal, hogy a Zeneiskola Szervezeten kívül is lehetővé vált a zenetanulás, pl. művészeti profilú iskolákban vagy egyházi, alapítványi stb. szervezésben.

A decentralizáltabb oktatás, a zeneiskolák nagyobb önállósága, és a felsőfokú végzettség honorálásával rendeződő fizetések egyre több helyen eredményezték hárfa tanszak megindítását 1990 óta.

A 2006/2007-es évben Budapesten már tíz helyen volt lehetőség alapfokú oktatásra több, mint száz növendékkel. Vidéken pedig /Debrecen, Dunaújváros. Salgótarján, Vác, Szeged, Győr, Veszprém/ öt zeneiskola és két szakközépiskola várta a hárfa iránt érdeklődőket, ahol a tanárok többsége a Zeneiskolai Tanárképző Intézetben végzett. (Kolarics Kinga Katinka az alapfokú hárfaoktatásról írott Szakdolgozatának felmérése alapján.)

Az azóta eltelt időszakban akadt ugyan olyan tanszak, amelyik megszűnt, ugyanakkor új lehetőségek nyíltak meg máshol a hárfa tanítására mind Budapesten, mind vidéken.

Peták Ágnes

Az Európai Unió oktatási irányelveit elfogadva a Tanárképző Intézet 2007-ben növendékekkel és tanárokkal együtt – hárfatanár utódom, egykori tanítványom, Peták Ágnes, aki egyben a Magyar Állami Operaház tagja is, – beolvadt a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolába, melynek neve a hagyományos főiskoláról Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemre változott.

Bármilyen nehéz elhinnem, az idő múlásával bizony azok, akik a LFZF Tanárképző Intézetében az első hárfás évfolyamokon diplomáztak, elérkeztek a nyugdíj korhatárhoz, és helyüket „szakmai unokáim” veszik át. A sok politikai, gazdasági, technikai és társadalmi változások során őszintén remélem, hogy a hárfa továbbra is kedvelt hangszer marad mind a tanulók, mind a hallgatóság körében, és a zeneoktatás is megkapja azt az elismerést és támogatást, amiben eddig részesült. Ne feledjük el, hogy a zene, és ezen belül a hárfa is, színesíti az életet, élményt nyújt, az oktatása pedig az egyén fejlődése által az egész társadalom formálódására pozitív hatást gyakorol.

Mercz Nóra

Mercz Nóra könyvében nemcsak a hárfa változatait, fejlődését és legkiválóbb művészeit ismerhetjük meg, hanem átfogó képet kapunk a történelmi, filozófiai háttérrel, és a különböző korszakokban játszott szerepéről, melynek során ez a különleges és titokzatosan vonzó hangú hangszer „mindig az örömet, a vigasztalást és a szépséget képviselte”.

**A LISZT FERENC ZENEMŰVÉSZETI FŐISKOLA BUDAPESTI
TANÁRKÉPZŐ INTÉZETÉBEN DIPLOMÁT NYERT HÁRFÁS
HALLGATÓK NÉVSORA**

Tanár: Mercz Nóra

Nagy Katalin
Tóth Zsuzsa
Kiss Tünde
Kovalcsik Katalin
Peták Ágnes
Gyimes Nikoletta
Gaál Erzsébet
Horváth Márta
Koncz Ildikó
Kocsis Ágnes
Bélyei Adél
Bajtala Emese
Kún Anikó
Kálnay Barbara
Bélyeiné Gogolyák Mária
/ továbbképző/

Tanár: Peták Ágnes

Szalay Izabella
Tánczos Katalin
Szépvölgyi Mariann
Gál Emese
Liebe Nóra
Iván Petra
Kolarics Kinga Katinka

Tanár: Banda Judit

Gulyás Csilla
Zsoldos Emőke